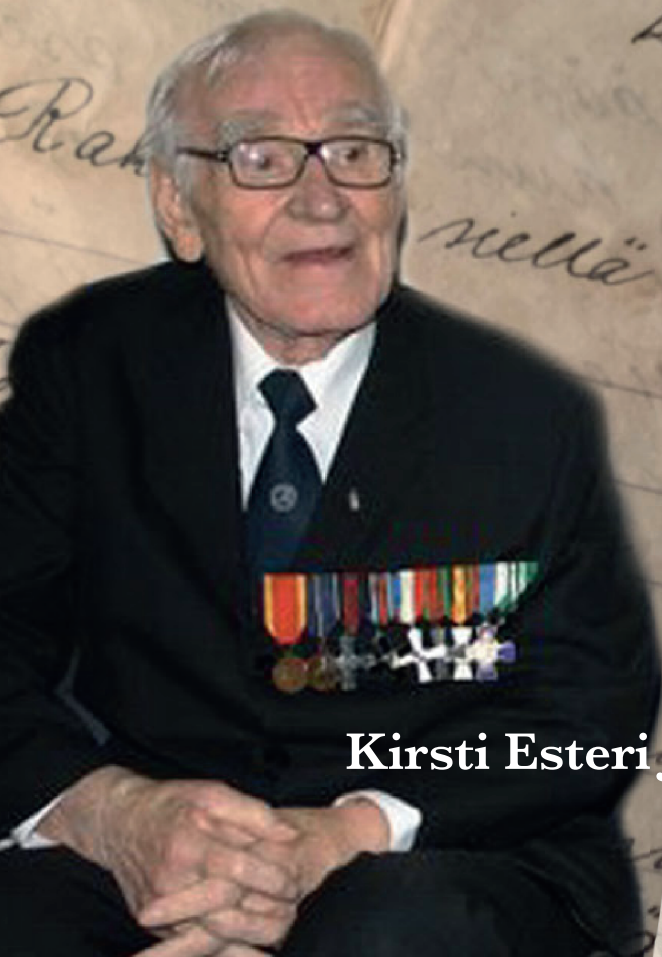

Kenttäpostia tykin takaa

Kirsti Esteri Johansson

Rintamalla XI, II. XXXXI

Pesko Flyvä.
Kätköksen kirjelmä.
Hävin hautajain lomalla laimean
kauppalassa, siinäkin kun se löytyi.
Päivä kaurattiin. Nimmulla
oli kyllä loma ja Flyvä ei
saanut olla kukaan.
Niin Tähti ~~_____~~ on
lyhyempi matkaa samille
Järjentelellä
Kai on leivintasaaren kalle
myös Tähti ~~_____~~
Hän pääsi sitten oma
pitäjänsä reserviläisten
rakkiin ~~_____~~

Kenttäpostia
tykin takaa

Kunnioituksesta ja kiitollisuudesta
Isääni kohtaan

Kenttäpostia
tykin takaa

Kirsti Esteri Johansson

ISBN: 978-952-80-2862-8

© 2026 Kirsti Esteri Johansson

Taitto ja kansi: Hilda Johansson

Kartat: Kirsti Esteri Johansson ja Hilda Johansson

Kustantaja: BoD · Books on Demand,

Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki,

bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH,

Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

SISÄLLYS

JOHDANTO

JOKA ASKELEELLA PAINAA SYYLLISYYS 14

1 AIKA ENNEN SOTAA 18

Alpo, kato villisika!
Maria ja Erland
Ei vaihdeta perunoita omeniin
Kirkonkellot soivat – pyhäpaita päälle
Jälkipolvi Paavon lapsuuden maisemissa

2 PAAVON VARUSMIESAIKA 27

Pojat kansan urhokkaat
Kylän nuoret Suomen puolesta
Paavon kantakortin tietoja
Käännös oikeaan – päin

3 HELSINKIÄ POMMITETAAN 33 **– SOTA SYTTY**

Paavo lähtee kohti vanhaa itärajaa
Rauhaton Eurooppa
Mannerheimin päiväkäsky N:O 1 1941

4 VARSINAISSUOMEN POIKA 40 **KARJALAN MAISEMISSA**

Miekantuppipäiväkäsky

5 SOTAPÄIVÄKIRJAN SIVUILTA 44

10. Tykkikomppanian sotapäiväkirja 1941
Korsut turvapaikkana?

6 PAAVON KENTTÄPOSTIA 48

Hengissä ollaan
Kankaalla kannon päässä
Miljoonia postilähetyksiä sodan melskeessä

7 KYLMÄ TALVI JA NÄLKÄ 62

Tulipalopakkaset
Kun muonat levisivät pitkin metsiä

8 KOTIRINTAMA KÄVELEE PAPERIKENGISSÄ 66

Kirkkopuistossa kasvatetaan perunaa
Vanhat tädit niiaavat lomalla olevalle sotapojalle

9 RINTAMALINJAT PYSÄHTYVÄT 73
– MUTTA SOTA JATKUU

Kesäsota olikin vain unelma
Odottaminen sai sotilaiden hermot kireälle
Joulupostia rintamalta

10 KAATUNEET, KADONNEET 81
JA HAAVOITTUNEET

Sankarihautajaiset
Papit juoksuhaudoissa
Haudan lepoon taisteluitten myllerryksessä
Viimeinen ehtoollinen?
Hevonen – sotilaan hiljainen toveri

11 KANNAKSEN SUURHYÖKKÄYS UHKAA 91

Saksan asema horjuu – Suomi etsii tietä rauhaan
Stalin iskee ilmasta
Eturintaman huuto kaikui kuuroille korville
Valkeasaari – puolustajien toivoton lohko
Esikunta horjui
Viljasen viimeinen varoitu
Vihollinen valmistautuu
– Suomen rintama jännittyy

12 MIKKELIN PÄÄMAJASSA 97

Mannerheim: Suurhyökkäys on tulossa,
mutta ei vielä

13 MAA JA TAIVAS REPESI, SANOI SOTAMIES 99

Paavo ja Arvo vartiossa
Nyt ryssä tulee
Panssaritykin takana
Taistellen viimeiseen mieheen
Yö maakuopassa
Puna-armeijan puristuksessa
Silloin oli lähdettävä – niitten, jotka vielä pääsivät
Ammutaan kun käsketään – lähdetään kun käsketään
Jätänkö aseveljen vai tuon aseeseen?
Vihollisen rautaiset siivet pään päällä
Peräännyttiin selkä edellä
Miksi ette ampuneet? ärjyi Mannerheim.
Kynä ja paperia olisi – mutta kirjettä ei synny
Saksa painostaa – Rytin ratkaiseva lupaus
10. Tykkikomppanian sotapäiväkirja kesällä 1944
Taisteluja muilla rintamalinjoilla
Viimeinen kirje

14 ASELEPO SYYSKUU 1944 119

Suomi säilytti itsenäisyyden
Sotaherrat Tukholmassa 1946
Ylipäällikkö Mannerheimin päiväkäsky 132
Rauhanehdot
Evakon kyyneleet
Lapin sota
Sotakorvaukset sisulla vapaassa Suomessa
Sotavankien kurja kohtalo

15 SOTAJERMU PALAA KOTIKONNUILLEN 128

16 JÄLLEENRAKENNUS SODAN JÄLKEEN 131

Rovaniemen kevät
Isoisän olkihattu

17 MYYMÄLÄNHOITAJANA SATAKUNNASSA 137

Pula-ajan kauppiaana
Vankilakundit ja pieni kirstu
Tyttö vankilan pihalla
Suklaalehtiä Alkkian lapsille
Peltopohjan johtajana
Hormistossa
Kauppiaan geenejä

18 PAAVO ROSENLEWILLÄ 144

Ammatin vaihto
Nuoret insinööripojat ihmetellen Paavon ympärillä
Tähtäämisen mestari
Rosenlewin lomakylässä

19 SOTAVETERAANI PERHEENISÄNÄ 148

Paavon polkupyöräbussi
Korva junanraiteella
Paavon pedagogiikkaa
Paavon kanssa oppikouluun pyrkimässä
Muuttolasti muuttolastin perään
Miesten kanssa sirkkelihommissa
Paavon kirjahyllyssä
Paavo avasi meille ovet taiteen maailmaan
Kylmän sodan kausi

20 RINTAMAMIESTALO NOUSEE 155

Yhden kesän urakka
Maan siunaus

21 VETERAANIN ILTAHUUTO 157

Sotajermun leppoisa iltapäivä
Dementia iskee
Etulinjaan palaa uudestaan

22 VETERAANIVELJET **163**

Kunnianosoitus itsenäisyyspäivänä

Presidentti Ahtisaaren päiväkäsky 27.4.1995

Presidentti Niinistön päiväkäsky N:o 1. 27.4.2015

23 VETERAANIN HAUTAJAISET **170**

SOTAPÄIVÄKIRJOJEN SIVUILTA

PAAVON SOTATAIPALEEN KARTAT

JOHDANTO

Kertokaa lasten lapsille lauluin, himmetä ei muisto koskaan saa. Näin lauletaan veteraanin iltahuudossa. Tämä kirja on minun kertomukseni lapsille ja lastenlapsille.

Kaikki alkoi kenttäkirjeistä, joita isäni Paavo Lehtonen ja hänen siskonsa Aili kirjoittivat toisilleen jatkosodan aikana. Kirjeenvaihdon alkaessa Paavo oli edellispäivänä täyttänyt 19 vuotta ja Aili oli 14-vuotias. Aili säästi kirjeet ja luovutti ne myöhemmin minulle. Kaikki Paavon saamat kirjeet tuhoutuivat Valkeasaaren taistelussa.

Tartuin isäni ja Ailin kenttäkirjeisiin ensin uteliaisuudesta, sitten liikutuksesta – ja lopulta pakottavasta tarpeesta ymmärtää, millaisessa maailmassa hän oli elänyt sodan riehuesssa.

Kankaalla kannon päässä oli Paavon käyttämä ilmaisu, jonka kuulin usein lapsuudessani. Olin kuullut Paavon suusta myös sanat Valkeasaari, Karjalan kannas, korsu, juoksuhauda, aseveli, urheat hevoset ja hyvät komppanian päälliköt.

Paavon kirjahyllyssä oli *Ratkaisun kesä 1944, Suomi suursodassa, Viisi sodan vuotta, Suomi toisen maailmansodan myrskyissä* ja talvisodasta kertova *Kunniamme vuodet*. Olen selaillut niitä ja löytänyt faktaa ja valokuvia sodasta. Tietoja olen saanut myös Kansallisarkistosta, mm. Paavon kantakortista ja 10. Tykistökomppanian sotapäiväkirjoista, veteraanien haastatteluista ja runsaasta kirjallisuudesta. Kirjassa on myös otteita Timo Vallin tekemästä Paavon haastattelusta. Myös isän sisarukset ovat kertoneet sota-ajan tapahtumista.

Tässä kirjassa keskityn Karjalan kannaksen tapahtumiin, koska isäni oli juuri siellä eturintamassa. Kirja ei ole historiallinen selonteke sodan vaiheista. Haluan kirjoittaa sodan raadollisesta arkipäi-

västä ja yksilötason saavutuksista, kärsimyksistä ja traumoista. Vain jonkin verran kirjoitan sodan tapahtumista niille, jotka eivät ole syntyperäisiä suomalaisia ja siten Suomen historiaan perehtyneitä. En kirjoita sotapoliittisista seikoista ja juonittelusta. Tavallinen eturintaman sotamies on päähenkilö.

Tiedämme, että Paavo selvisi. Mutta mitä vammoja hän sai? Missä kunnossa hän palasi? Mitkä haavat näkyivät, mitkä eivät? Tässä kirjoitusprosessissa olen saanut kokea, että kannan veteraanin perintö

Tämä kirja on kertomus Paavon vuosista rintamalla, nälästä, pelosta, sisusta, uskosta ja aseveljeydestä. Esiin piirtyy myös veteraanin elämä perheenisänä Satakunnassa jälleenrakennuksen vuosina. Kirja päättyy tapahtumiin rintamamiestalon valmistumisesta ja veteraanin traumasta, joka tuli esille vasta hänen vanhetessaan.

Paavon tarina on samalla yhden suvun, yhden sukupolven ja yhden maan tarina – raskas, mutta sen sodan muisto ei koskaan saa himmetä.

Kiitokset isälleni ja suomen kielen lehtorilleni Eino Salmenperälle. Kiitos tädilleni Aili Lehtoselle, joka piti tallella hänen ja isäni välisen kirjeenvaihdon.

JOKA ASKELEELLA PAINAA SYLLISYYS

– Jääkö tähän? Kuka tuon konekiväärin hoitaa, jos lähden? Kumman otan mukaani, konekiväärin vai tuon kohta kuolevan aseveljen? Aseita ei saanut jättää. Ei saanut jättää haavoittunutta toveriakaan, sanoi ääni Paavon sisimmässä.

Olinko jättänyt jonkun taakse? Oliko joku huutanut apua, enkä ollut kuullut? Olisiko pitänyt jäädä, ampuu vielä yksi laukaus? Vetää haavoittunut mukaan, edes vähän matkaa yrittää?

Sydämessä muljahti. Ehkä minä olen raukka. Ehkä jokainen, joka lähtee, on raukka. Tai ehkä ei – ehkä vain ne, jotka jäävät kuolemaan, ovat sankareita. En minä halua kuolla. En tänne. En vielä. Mutta miksi minä saan elää, kun niin moni muu kaatuu?

Jossain vaiheessa myöhemmin, perääntymisvaiheessa, ehkä Ter-
vajoella, joku nuoremista joukkueen miehistä kysyy:

– Tunsitteko te sen Antin? Sen nuoren pojan. Se oli siinä Val-
keasaarella, kai te näitte? Jäi painamaan minun mieltäni, kun
lähdettiin.

Vanhempi mies katsoo kysyjää. Hiljaisuus venyy. Sitten hän vas-
taa:

– Tunsimme. Ja näimme.

– Niin. Minä näin, miten Antin silmät pyysivät, ettei häntä jätetä. Kaveri ei sano, että he käänsivät katseensa pois mahdottomuuden ja oman kuolemansa uhatessa. Hän ei sano, että he kuulivat vielä juoksun päässä huudon. Mutta ei ollut aikaa. Ei ollut rohkeutta. Ei hän olisi kuitenkaan kestänyt. Mies sanoo vain:

– Näimme. Kyllä me tunsimme hänet ja näimme. Mutta oltiin mahdottomuuden edessä. Siinä tilanteessa emme muuhun pys-
tyneet. Nyt joka askeleella painaa syllisyys. Olisi ollut helpompi
kestää oma kuolema kuin tämä syllisyys?

Kesäkuun 9. päivä 1944 kello 5.55 seiso i 22-vuotias Paavo vartiovuorollaan Valkeasaarella Karjalan kannaksella etumaisessa eturintamassa, kun taivas roihahti tuleen. Neuvostoliiton pommikoneet tulittivat Valkeasaaren rintamaa ja panssarivaunut vyöryivät kohti Paavon vartiopaikkaa. Tuona aamuna alkoi Suomen sotahistorian musta päivä toisen maailmansodan myrskyissä.

Kenttäpostia tykin takaa on tositarinaa perustuva kertomus nuoren miehen kokemuksista Karjalan kannaksen taisteluissa. Tarina jatkuu jälleenrakentamisen ja rauhan vuosien kautta kohti niitä myrskyisiä öitä, jolloin veteraani dementoituneena palaa takaisin etulinjaan.

Kirjan taustana on Paavon ja hänen 14-vuotiaan sisarensa sodan alussa alkama kirjeenvaihto. Kirjeet näyttävät sekä todellisen että sensuroidun kuvan nuoren miehen sotataipaleesta.

